

Urban Farming 035

Een groen(t)e buurt is goud waard!

Handreiking voor het opzetten van een Urban farm

Leeswijzer:

Inhoud	Pag.
Wat is Urban Farming.....	4
Over Urban farming 035	4
Een handreiking	4
Waarom	4
Waar.....	5
Water	6
Toestemming	6
Draagvlak.....	7
Samenwerking en organisatie.....	7
Werkgroep.....	7
Dynamiek	8
Vandalisme	8
Natuurlijk tuinieren	8
Scholen	9
€ Financiering	9
Wat je minimaal nodig hebt is.....	9
En verder	10
Zoek je naar financiering van buitenaf, dan zijn er verschillende mogelijkheden	10
Je kunt ook fondsen gaan werven. Mogelijkheden daarvoor zijn te vinden bij	10
Gemakkelijk beginnen	11
BIJLAGE:	12
Voorbeeld van een activiteitenoverzicht.....	12
Handige Links.....	13

Een groen(t)e buurt is goud waard!

Voor je ligt het draaiboek van Urban Farming 035. Dit kun je gebruiken om je eigen Urban Farm project te starten, bijvoorbeeld met je burens, een school of een zorgcentrum. Veel plezier!

Deze handreiking is samengesteld door Urban Farming 035 in samenwerking met Stichting Omgevingseducatie Gooi, Vecht- en Eemstreek.

Wil je contact met ons opnemen voor verdere informatie? Dan kan dat via de website of onderstaande gegevens.

Contactpersoon Communicatie

Eefke Meijer

Mail: eefke@urbanfarming035.nl

Tel: 06-15890735

Algemeen

Rigo Stegeman

Mail: info@urbanfarming035.nl of rigo@urbanfarming035.nl

Tel: 06-24530091

Wat is Urban Farming

Urban farming is het verbouwen, bewerken en distribueren van voedsel in een stadse omgeving. Dat kan in een gebouw zijn, op braakliggende stukjes grond of in de rafelranden van de stad. Uit onderzoek en in de praktijk blijkt dat mensen groen willen in hun woonomgeving. Met name in steden zie je deze behoefte omdat er minder ruimte voor groen beschikbaar is. Urban farming biedt hier geschikte oplossingen voor.

Over Urban farming 035

Urban farming 035 (UF035) is een Hilversums initiatief dat gemakkelijke, vaak tijdelijke, moestuinen in de stad creëert. Met UF035 willen we Hilversum groener en leefbaarder maken. Door samen te werken met scholen, buurtbewoners en betrokken instanties krijgt UF035 een grote sociale betekenis. Daarnaast richt het zich op gezond en bewust eten, educatie en duurzaamheid. UF035 helpt met de randvoorwaarden terwijl jij voor de groente zorgt!

Op onze website kun je zien wat we allemaal al hebben gedaan en waar. Je vindt er ook informatie over de moestuinen en over hoe je je bij ons initiatief kunt aansluiten, als tuinier of als mede organisator.

Een handreiking

Om anderen te inspireren hebben wij deze handreiking gemaakt. Onze ervaring geven wij namelijk graag door aan anderen, en natuurlijk hopen wij dat er dan nog meer tuintjes zullen verschijnen. Op daken, terrassen, braakliggende terreinen of op ander 'restgroen'.

Wij spreken in deze handreiking over een Urban farm met moestuinbakken. Maar je kunt natuurlijk elke soort tuin beginnen die je maar wilt. Een buurttuin met bloemperken, een gazonnetje en een bankje is natuurlijk net zo aantrekkelijk als een moestuin. Of wat dacht je van een tuin met kippen?

Waarom

Het tuinieren is één doel, maar de achterliggende gedachte is breder dan dat. Het gaat erom dat je de mogelijkheid creëert om aan de groenbehoefte die veel

stedelingen hebben te voldoen en dat bewoners of gebruikers van een bepaalde plek daarin kunnen samenwerken.

Formuleer het doel van het project dat je wilt starten, oftewel, waarom wil je een Urban Farm starten? Wij noemen alvast een aantal redenen:

- ✓ Een gezamenlijke tuin bevordert de sociale dynamiek en samenhang in een buurt of wijk. Want je creëert een plek waarin bewoners maar ook andere partijen zoals organisaties en bedrijven in kunnen samenwerken.
- ✓ Je buurt knapt er van op! En misschien stijgt die ook wel in waarde.
- ✓ Het is recreatief, leuk en ontspannend
- ✓ Een tuin is educatief (jeugd)
- ✓ Het verbouwen van je eigen groenten, kruiden of bloemen is duurzaam en ecologisch
- ✓ Lichamelijk actief zijn en goed voedsel eten is gezond!
- ✓ Het is laagdrempelig en makkelijk op te starten
- ✓ Hoe meer gezamenlijke activiteiten er in een buurt zijn, hoe intensiever de sociale verbindingen zijn. En dat kan criminaliteit in je woonomgeving weren of voorkomen.

Waar

Welke eigenschappen een locatie moet hebben hangt van veel factoren af. Bijvoorbeeld van je doelstellingen, van het aantal mensen waarmee je wilt gaan tuinieren of van de hoeveelheid voorzieningen die je er wilt hebben. Je kunt het zo groot maken als je wilt, maar ook zo eenvoudig en rudimentair als je zelf wilt. De volgende aspecten kun je overwegen:

- ✓ Kies een locatie met een sociaal belang
- ✓ Met genoeg licht (6-8 uur zonlicht) maar ook met wat schaduw
- ✓ Een plek die een voorziening heeft voor water (een aansluiting en eventueel ook opvang van regenwater)
- ✓ Er is genoeg ruimte voor meerdere bakken en genoeg werkruimte om de bakken heen
- ✓ Met opslagmogelijkheid voor gereedschap
- ✓ Bekijk of je wel of juist geen omheining wilt rond het terrein en/of toezicht
- ✓ Een tuin die goed in het zicht ligt van de omwonenden zodat zij een beetje toezicht kunnen houden

Hoeveel ruimte heb je nodig?

Misschien ben je op zoek naar een plek om een Urban Farm te beginnen, maar het kan ook zo zijn dat de plek zich eerder aandient dan het idee. Hoe dan ook, een locatie voor een Urban farm moet minimaal plek kunnen bieden aan 4 tot 8 vierkante meter bakken. Je wilt natuurlijk wel samen met een aantal burens kunnen tuinieren! En dan moet je er ook nog kunnen werken en om de bakken heen kunnen lopen. Verdubbel daarom het oppervlak van de bakken. Als je bijvoorbeeld een tuintje wilt starten met 8 m² bakken dan moet je dus minimaal een ruimte hebben van 16 m².

In de volle grond of in bakken?

Om te weten of de grond geschikt is voor het verbouwen van eetbare planten kun

je je informeren bij de gemeente. Als de grond vervuild is dan is een bak met op de bodem anti-worteldoek een oplossing en kun je toch op je gekozen locatie tuinieren.

Water

Terwijl je nog kunt kiezen voor wel of geen opslagruimte, wel of geen kweekkas, wel of geen beschutte plek om even uit te rusten: een watervoorziening is een must. Er zijn altijd droge perioden waarin, daarnaast kan de wind de bakken uitdrogen als die boven de grond staan.

Als er geen wateraansluiting is op je terrein, hoe regel je dat dan?

Als de grond van de gemeente is dan kun je aan de gemeente vragen of zij een aansluiting willen maken. Maar misschien doet de gemeente dat niet of is die oplossing te duur. In dat geval maar eigenlijk ook in alle andere gevallen is het raadzaam om op zoek te gaan naar de dichtstbijzijnde watervoorziening, en dan te kijken of je van daaruit een eigen aansluiting kunt laten maken. Bekijk dus welke partijen er in je omgeving zijn (een projectontwikkelaar of bouwer, een woningcorporatie, een andere bestaande eigenaar) met een wateraansluiting en onderzoek samen of je afspraken kunt maken.

Je kunt natuurlijk ook proberen om het regenwater op te vangen, maar dat is eigenlijk een extra voorziening. Je kunt er niet op rekenen dat je altijd genoeg regenwater zult hebben.

Toestemming

Heb je eenmaal een plek gevonden, dan is de volgende stap om te onderzoeken van wie die plek is. Daar moet je dan mee in contact komen. Je wilt van een eigenaar weten of je de locatie kunt gebruiken; of het om een vast of tijdelijk gebruik gaat; of alle voorzieningen van die locatie beschikbaar zijn of beschikbaar zijn te krijgen.

Veel grond is van de gemeente, dus dat is meestal wel een partij die je in je plan moet betrekken. Als je gemeente een bureau wijkzaken heeft dan is dat een goede eerste plek om contact mee te leggen. Vanuit wijkzaken worden dan de betreffende afdelingen en ambtenaren gevonden die je gesprekspartner worden.

Als de grond die je op het oog hebt van de gemeente is en je mag er gebruik van maken, dan maakt de gemeente met jou een gebruikersovereenkomst. Vaak sluit een gemeente die alleen met organisaties af en niet met particulieren. Dat

betekent dat je met de andere initiatiefnemers eerst een organisatie moet worden. En dat geldt ook als de grond van een bedrijf is. De zakelijke overeenkomst die je dan sluit kun je niet doen als privé persoon maar wel als

organisatie. Een stichting of een vereniging is een voor de hand liggende organisatievorm die bovendien gemakkelijk is te formeren.

Veel partijen hebben er belang bij dat er iets positiefs op hun terrein gebeurt. Dat geldt niet alleen voor gemeenten maar ook voor woningcorporaties, bedrijven, projectontwikkelaars die bijvoorbeeld tijdelijk braakliggende grond hebben, en privépersonen. Een verwaarloosd landje of een braakliggend terrein legt het altijd af tegen de voordelen van een terrein waar iets positiefs gebeurt, waar sociale dynamiek ontstaat en dat netjes onderhouden wordt.

Draagvlak

Belangrijk voor het laten functioneren van je tuin is dat je project draagvlak heeft in de directe omgeving. Vind daarom belanghebbenden bij een sociaal, educatief en groen project zoals bedrijven, scholen, omwonenden, gemeente of maatschappelijke organisaties. Belanghebbenden kunnen je project ondersteunen met middelen, faciliteiten of financiering, maar ze dragen ook hun positieve mening over je project uit.

Samenwerking en organisatie

Ook hier geldt weer: je kunt je organisatie zo groot en zo klein maken als je zelf wilt. Dat is puur afhankelijk van wat je met je tuin wilt en hoe goed je het allemaal geregeld wilt hebben. Zo kun je het groots opzetten met een website en een forum, maar je kunt het ook low key houden.

De dynamiek op een tuin heeft soms sturing nodig, maar soms gaan de dingen vanzelf en loopt het project ook zonder aansturing.

Als je eenmaal weet wie de belanghebbenden zijn kun je bepalen wie er welke rol gaat spelen. De nabij gelegen school wil bijvoorbeeld de kinderen les gaan geven in de tuin, de gemeente wil het project financieel ondersteunen (zie ook financiën), terwijl buurtbewoners graag willen komen tuinieren.

Werkgroep

Door een werkgroep samen te stellen kun je gemakkelijk afspraken met elkaar maken en de taken verdelen. Afhankelijk van het type en van de grootte van je tuin kun je denken aan:

- ✓ iemand die de algemene coördinatie doet
- ✓ iemand die verantwoordelijkheid neemt voor het onderhoud
- ✓ iemand die zich vooral richt op de communicatie

- ✓ iemand die verstand heeft van planten maar ook zijn/haar kennis wil delen met anderen
- ✓ iemand die zich wil buigen over het lesmateriaal
- ✓ iemand die de administratie en de financiën beheert

Wil je je organisatie zo eenvoudig en klein mogelijk houden dan kan dat natuurlijk ook. Je kunt dan later bekijken of er meer aansturing nodig is.

Een heel eenvoudig communicatielijntje met alle deelnemers is in ieder geval een groepsapp.

Dynamiek

Hoe zorg je ervoor dat de tuin in gebruik blijft en er nieuwe aanwas komt uit de buurt? En wat doe je als de dynamiek inzakt?

Dat is misschien een wat ingewikkelder punt. Want hoe komt het dat bij de ene tuin wel en bij de andere tuin weinig dynamiek is? Je moet het gevoel krijgen dat er gezamenlijk iets ontstaat en dat de deelnemers samen het project willen dragen. Wat daarin helpt is dat je een kerngroep van mensen formeert die zich verantwoordelijk voelen voor het geheel, het draaiend houden en dat ook uitstralen.

Vandalisme

Hoe moet je reageren op vandalisme?

Het is belangrijk om eerst samen je grenzen te stellen. Hoe ver wil je gaan in de beveiliging en de supervisie van je tuin? Wil je gaan omheinen en de boel afsluiten? Of een beroep doen op mensen uit de sociale netwerken in je buurt zodat zij een oogje in het zeil kunnen houden? Wil je het beveiligingsaspect misschien wel helemaal los laten? Een vernieling kun je in ieder geval nooit helemaal voorkomen.

Natuurlijk tuinieren

Zelf groenten kweken, samen met buurtgenoten bezig zijn is natuurlijk al enorm leuk. Als je dat ook nog op een natuurlijke manier kunt doen, ben je helemaal goed bezig.

Geef de natuur de ruimte in en om je moestuin. Vogels, hommels, bijen, lieveheersbeestjes en tal van andere insecten heb je nodig voor een gezonde tuin. Heel veel dieren zijn nuttig en zorgen voor een natuurlijk evenwicht. Dat kan door in de buurt van je moestuin bijvoorbeeld een insectenhotel te maken, vogelkastjes of vogelvoer op te hangen en schuilplaatsen aan te leggen voor egels. Ook met het aanplanten van een vlinderstruik of bessenstruik maak je dieren blij.

Natuurlijk moestuinieren doe je met biologische zaden. Deze zijn niet behandeld met bestrijdings- of schimmelwerende middelen en kun je bestellen bij verschillende webwinkels van bijvoorbeeld De Wiltfang, De Bolster en Betere tuin.

In bakken is het belangrijk om jaarlijks de aarde te vervangen en/of te verbeteren met voedingsstoffen. In een natuurlijk moestuin gebruik je daarvoor (zelfgemaakte) compost en natuurlijke meststoffen. Gebruik geen kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen tegen onkruid of insecten.

Hergebruik van materialen is een leuke uitdaging. Ga op zoek naar gereedschappen in de kringloopwinkel, gebruik lege melkpakken of PET-flessen als zaaipotje. Of gebruik ze in een verticale tuin als hangpotje met bloemen of aardbeien.

Scholen

Voor scholen is een Urban farm een aansprekende manier om aan de slag te gaan met thema's zoals groei en bloei, natuur, voeding en gezondheid.

Er zijn diverse scholen met een moestuin op het eigen terrein. De school maakt er zelf gebruik van, met hulp van ouders, óf kan de buurt er bij betrekken. Andersom kan ook: betrek een dichtbijgelegen school bij de buurtmoestuin. Zo krijgt een moestuin nog meer waarde voor de wijk!

In samenwerking met Stichting Omgevingseducatie heeft Urban Farming 035 een voorbeeldprogramma opgezet voor de onderbouw van de basisschool. Kleine groepjes leerlingen gaan een seizoen lang elke week naar de moestuin. Met een materialenkist en handleiding voor de leerkracht voor aansluitende lessen en activiteiten in de klas en bij de tuin.

€ Financiering

We vallen een klein beetje in herhaling als we zeggen dat je het zo simpel of zo uitgebreid kunt maken als je zelf wilt. Maar wij denken dat het goed is om je daar bewust van te blijven. Als je je initiatief zo haalbaar mogelijk wilt houden, houd dan altijd de meest eenvoudige vorm in het vizier. Uitgebreider, groter en ingewikkelder kan altijd nog!

Wat je minimaal nodig hebt is

- ✓ Iets om de aarde en plantje in te doen, denk aan een houten bak, een tractorband, een krat, kist of andere bak, een grote zak (Ikea tas), of zelfs een

afvalcontainer die geen dienst meer doet. UF035 heeft in Hilversum een tuin gemaakt met behulp van vuilcontainers waar aarde in is gestort.

- ✓ Eventueel anti-worteldoek als je niet in de volle grond wilt werken
- ✓ Aarde en mest
- ✓ Gereedschap
- ✓ Zaden en plantjes
- ✓ Boomschors of houtsnippers voor de paden
- ✓ Regenton en compostbakken

En verder

- ✓ Huur aanhangwagen voor het ophalen van materiaal
- ✓ Verzorgen van lunch en drankjes bij een vrijwilligersdag, opening of open tuindag
- ✓ Onvoorziene kosten: er zullen altijd kosten bijkomen waar je niet op had gerekend!

Zoek je naar financiering van buitenaf, dan zijn er verschillende mogelijkheden

- ✓ Je kunt alle deelnemers vragen om jaarlijks een bedrag te doneren of je tuin te sponsoren (bijvoorbeeld door een bak te adopteren)
- ✓ Je kunt partners uit de buurt vragen om financieel bij te dragen, zoals bedrijven en organisaties.
- ✓ Financiering door je gemeente. Er zijn verschillende gemeentelijke subsidies ter ondersteuning van burgerinitiatieven waar je aanspraak op kunt doen. Deze subsidies zijn aan verandering onderhevig. In Hilversum is het bureau wijkzaken de beste ingang om meer te weten te komen over subsidiemogelijkheden van de gemeente Hilversum. Veel gemeenten hebben wel losse wijkbudgetten waar je aanspraak op kunt maken.

Je kunt ook fondsen gaan werven. Mogelijkheden daarvoor zijn te vinden bij

- ✓ Het Oranjefonds, www.oranjefonds.nl
- ✓ Rabobank Foundation, www.rabobankfoundation.nl
- ✓ Stimuleringsfonds Rabobank – lokaal. Dit is de afdeling van Utrecht en omgeving:
<https://www.rabobank.nl/particulieren/lokalebanken/utrecht/stimuleringsfonds/>
- ✓ Het VSB fonds, www.vsbfonds.nl (aanvraag 4 maanden van tevoren!)

Gemakkelijk beginnen

Het is leuk, inspirerend en stimulerend om niet al te moeilijk te beginnen. Kies voor snel, makkelijk, leuk en lekker. Radijsjes mogen dan echt niet ontbreken. Tuinerwtjes ook niet, die zijn heerlijk vers en groeien ook op arme grond omdat ze hun voeding (koolstofdioxide) voor een groot deel uit de lucht halen. Ook sla is heel dankbaar omdat je dat een groot deel van het jaar nog kunt planten. Kies soorten waar je al snel wat blaadjes van kunt plukken, zoals eikenbladsla, lollo rosso, salad bowl, bindsla of kruisla. De echte kropsla duurt veel langer eer je die kunt oogsten. Voor je tomatenkeuze kun je ook het beste kerstomaatjes kiezen in het begin. Ze rijpen sneller dan de grote tomaten en de takken schuren minder snel omdat er niet zo'n groot gewicht aan komt te hangen. Kies bijvoorbeeld een "Sweet 100"; veel oogst en heerlijk zoet!

BIJLAGE:

Voorbeeld van een activiteitenoverzicht

Vorbereiding

- ✓ Enthousiaste deelnemers zoeken/ terrein zoeken.
- ✓ Onderhandelen met gemeente, woningbouwvereniging of grondeigenaar.
- ✓ Met de deelnemers brainstormen, taken verdelen en afspraken maken.
- ✓ (als je al beschikking hebt over grond) Tuin winterklaar maken: bodembewerking en bodembedekking.
- ✓ Fondsen aanvragen en sponsors regelen.

Januari, februari

- ✓ Aanwezigheidsrooster maken.
- ✓ Tuinplan maken.
- ✓ Zaden inkopen.
- ✓ Gereedschap aanschaffen.

Maart, April

- ✓ Tuin inrichten.
- ✓ Bodem bewerken.
- ✓ Zaaïen.
- ✓ Planten.
- ✓ Verzorgen.

Mei, Juni

- ✓ Zaaïen
- ✓ Planten
- ✓ Verzorgen
- ✓ Oogsten
- ✓ Eerste composthoop maken

Juli, Augustus

- ✓ Aanwezigheid in vakantie regelen
- ✓ Nateelten of groenbemester zaaïen
- ✓ Tweede composthoop maken en eerste omzetten

September, Oktober

- ✓ Oogstfeest
- ✓ Groenbemester inzaaïen
- ✓ Wintergroentes zaaïen
- ✓ Eind oktober:
 - Composthoop laatste keer omzetten
 - Zaden verzamelen

November

- ✓ Winterklaar maken:
 - Laatste oogst voor de vorst
 - Bodem grof bewerken en bedekken
 - Zaden ordenen
 - Gereedschap nalopen

Handreiking Urban Farming 035

- ✓ Materialen opbergen

December

- ✓ Evalueren

Handige Links

- www.buurtmoestuin.nl Op deze site staat een algemeen, concreet stappenplan voor het opzetten van een buurtmoestuin.
- www.makkelijkemoestuin.com Uitleg over een simpele techniek om je moestuin in bakken te onderhouden, als je geen goede grond vindt waarin de planten gekweekt zouden kunnen worden.